

Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny
im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych

mgr Ewa Ćpak

**INWESTYCJE INFRASTRUKTURALNE JAKO DETERMINANTA ROZWOJU
REGIONU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO**

AUTOREFETAR ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Promotor:

dr hab. Jan L. Bednarczyk, prof. UTHRad

Radom 2018

Spis treści

Uzasadnienie wyboru tematu	3
Cel i teza pracy.....	5
Metody badawcze	6
Struktura pracy.....	7
Wyniki badań.....	12
Bibliografia (wybrane pozycje)	15

Uzasadnienie wyboru tematu

Zagospodarowanie infrastrukturalne ma ogromny wpływ na poziom rozwoju danego regionu. Tyczy się to tak aspektu statycznego, jak i dynamicznego tej zależności, a zatem pod uwagę brany jest zarówno początkowy stan infrastruktury oraz poziom jej rozwoju, jak również wszelkie efekty osiągnięte w finalnej fazie inwestycji. Co więcej, stan infrastruktury ma również istotny wpływ na potencjał rozwojowy regionu w odniesieniu do różnorodnych dziedzin codziennej egzystencji człowieka, jak na przykład życie społeczne, ekonomia czy ekologia. Inwestycje infrastrukturalne stają się zatem podstawą poprawnego funkcjonowania zarówno społeczności lokalnych, jak również wszelkich podmiotów gospodarczych, które swoją działalność prowadzą na terenie danego regionu. Dlatego też można wnioskować, że stopień wyposażenia danego regionu w infrastrukturę bez wątpienia jest jedną z najważniejszych, jeśli nie najważniejszą, determinantą szeroko rozumianego rozwoju regionalnego.

Powyższy wniosek może wydawać się zbyt prosty, jednak takie postawienie problemu pozwala spojrzeć na tematykę inwestycji infrastrukturalnych z nieco szerszej perspektywy. Samo pojęcie *infrastruktury* jest bardzo pojemne treściowo, a dodając do niego problematykę rozwoju regionalnego otrzymujemy ogromne spektrum wpływów i zależności podlegające licznym interpretacjom, które dodatkowo mogą być różnicowane przez przyjętą perspektywę naukową.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że zależność pomiędzy infrastrukturą a rozwojem regionalnym, a nawet dużo ogólniejszym rozwojem ekonomicznym, jest dwukierunkowa. Inwestycje infrastrukturalne są zarówno jedną z przyczyn rozwoju, jak również jego przejawem. Jest to zatem kolejny element wpływający na poziom złożoności relacji pomiędzy tymi dwoma zjawiskami.

Celem każdej jednostki administracyjnej powinno być przede wszystkim zapewnianie mieszkańcom jak najlepszych warunków życia, a podmiotom gospodarczym działającym na ich terenie umożliwienie stabilnego oraz wydajnego funkcjonowania. Jedną z podstawowych działalności pozwalających osiągnąć powyższe cele są niewątpliwie wszelkiego rodzaju inwestycje infrastrukturalne.

Podstawowym założeniem, które powinny spełniać tego typu inwestycje jest ich adekwatność do potrzeb oraz wymogów stawianych przez społeczności lokalne. Dlatego też inwestycje infrastrukturalne wymagają nie tylko długotrwałego i szczegółowego planowania oraz przygotowywania, ale również dogłębnego przeanalizowania obecnego poziomu rozwoju danego regionu oraz zidentyfikowania elementów, które w największym stopniu mogą go ograniczać. Co więcej, niezbędna jest stała ewaluacja wszelkich podejmowanych działań, zarówno w trakcie realizowania projektów, jak też po ich wdrożeniu.

Poziom inwestycji infrastrukturalnych w skali krajowej zmieniał się na przestrzeni lat, natomiast zdecydowanie najwyższy punkt osiągnął tuż po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, co nastąpiło w 2004 roku. Niewątpliwie związane to było z dwoma podstawowymi celami, których realizację zakłada wspólnota. Z jednej strony wysoki poziom tego typu inwestycji związany był z koniecznością przystosowania naszego kraju do standardów wytyczonych przez samą Unię, a drugiej strony z chęcią jego

zmodernizowania oraz jak najszybszego dośnięcia krajów zachodnich pod względem infrastrukturalnym.

Nasz kraj po wstąpieniu do struktur unijnych uzyskał możliwość wykorzystywania szerokiego wachlarza różnorodnych dotacji wchodzących w skład licznych programów rozwojowych. Celem wszelkich działań prowadzonych w ich zakresie jest nie tylko wspomniana już konieczność dostosowania poziomu Polski do standardów europejskich, ale również zapewnienie równomiernego rozwoju wewnętrznego kraju, a także dążenie do wyrównywania dysproporcji pomiędzy poszczególnymi regionami oraz subregionami.

Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że analiza zakończonych już programów czy też projektów realizowanych w ramach środków pomocowych pochodzących z Unii Europejskiej wskazuje, iż wykorzystywane strategie nie zawsze muszą gwarantować wzrost poziomu rozwoju regionalnego. Podstawowym założeniem musi zatem być dostosowywanie tych strategii zarówno do dostępnych zasobów, jak i specyfiki danego regionu¹.

Wszelkiego rodzaju inwestycje związane zrealizacją tego typu projektów finansowane są ze środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego, a ich efekty oceniane są przez analityków tej instytucji. Wyniki prowadzonych w przeszłości badań wskazują, że większość realizowanych projektów miała pozytywny wpływ na poziom rozwoju regionów oraz ich aktywizację. Z badań wynikało m.in., że²:

- 1) tylko w jednym przypadku nie podjęto inwestycji z powodu niskiego poziomu infrastruktury transportowej;
- 2) dopłaty kompensowały zarówno infrastrukturę niskiej jakości, jak i zasoby ludzkie;
- 3) niski poziom aktywności biznesowej stanowił największy problem dla potencjalnych inwestorów (na co pośredni wpływ ma niedostatecznie rozwinięta infrastruktura).

Wyniki te pokazują zatem jak ważną rolę inwestycje infrastrukturalne odgrywają w kontekście zapewniania regionom stabilnego poziomu rozwoju w każdym jego aspekcie. Widać bowiem, że nie tylko zapewniają poprawę stanu samej infrastruktury, ale także pozytywnie wpływają na aktywizowanie zasobów ludzkich, jak również podnoszą atrakcyjność samego regionu w oczach potencjalnych inwestorów poprzez zapewnianie im odpowiedniego otoczenia biznesowego.

¹ B. Mucha-Leszko, M. Kąkol, *Zasady pomocy regionalnej Unii Europejskiej a możliwości rozwoju województwa lubelskiego* [w:] C. Skowronek (red.) *Regionalne aspekty społecznej gospodarki rynkowej*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Oddział Warszawski, Warszawa 2006, s. 93.

² B. Rossert, *Contributing to regional development through project selection* [w:] EBI Papers, vol. 5, no. 1, s. 137-139.

Cel i teza pracy

Badania podjęte w związku z przygotowaniem niniejszej rozprawy mają na celu pomóc w określeniu wpływu inwestycji infrastrukturalnych, zarówno zakończonych jak i planowanych, na poziom rozwoju gospodarczego regionu świętokrzyskiego. Celem pracy jest zatem analiza oraz ocena inwestycji w obszarze szeroko rozumianej infrastruktury jako istotnego czynnika rozwoju regionalnego. Analiza szczegółowa dotyczy takich zagadnień jak:

- teoretyczne aspekty wpływu inwestycji infrastrukturalnych na rozwój regionalny,
- ocena wyposażenia regionu świętokrzyskiego w infrastrukturę ekonomiczną,
- identyfikacja inwestycji infrastrukturalnych sprzyjających wzrostowi regionu świętokrzyskiego,
- oceny zależności pomiędzy inwestycjami infrastrukturalnymi a rozwojem regionu świętokrzyskiego.

W koncepcji rozprawy sformułowano następującą tezę: *„Inwestycje infrastrukturalne są istotnym czynnikiem rozwoju regionalnego. Kluczowe znaczenie ma opracowanie i wdrożenie programu inwestycyjnego spójnego z rzeczywistymi potrzebami regionu”*.

Przesłankami dla tak sformułowanej tezy są przyjęte następujące hipotezy badawcze:

- Region świętokrzyski charakteryzuje się znacznym poziomem lokalnego zróżnicowania przestrzennego wyposażenia w infrastrukturę ekonomiczną;
- Niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę regionu świętokrzyskiego jest barierą jego rozwoju;
- Realizowane programy i strategie rozwoju regionu świętokrzyskiego przyczyniły się do znaczącej poprawy wyposażenia tego regionu w infrastrukturę.

Nadal istnieją jednak dysproporcje w rozwoju infrastruktury na poziomie lokalnym.

Metody badawcze

Aby umożliwić weryfikację zasadności przyjętej tezy i hipotez, jako metodę badawczą wykorzystano studia literaturowe odnoszące się do teoretycznych oraz praktycznych aspektów dysertacji, jak również analizę tzw. danych zastanych, czyli wszelkich informacji statystycznych możliwych do zdobycia związanych bezpośrednio z tematyką rozprawy. Sama analiza przeprowadzana została z użyciem prostych oraz bardziej złożonych metod statystycznych.

W rozprawie w głównej mierze wykorzystana została metoda Hellwiga, którą autorka uważa za najbardziej miarodajną w kontekście stworzenia jednorodnego wskaźnika rozwoju regionu. W tym celu wykorzystane zostały dane statystyczne, a także prognozy oraz analizy możliwości rozwoju regionu świętokrzyskiego, pozyskane zarówno z baz danych GUS, jak również z bezpośrednich źródeł – Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego oraz Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego. Analizie poddane zostały również wszelkie dokumenty oraz opracowania naukowe dotyczące zagadnienia inwestycji infrastrukturalnych na terenie regionu świętokrzyskiego. Natomiast, aby jak najpełniej przedstawić dynamikę zmian infrastrukturalnych, uwzględniony został również wpływ finansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, zarówno w latach 2007 – 2013, jak również zaplanowanego na lata 2014 – 2020.

Struktura pracy

Układ pracy doktorskiej dostosowany został w całości do przyjętej tezy badawczej oraz podporządkowany wymogowi zweryfikowania postawionych w niej hipotez badawczych. Na pracę składa się pięć rozdziałów, a także wstęp oraz podsumowanie wraz z wnioskami.

Rozdział pierwszy ma charakter teoretyczny i dotyczy teoretycznych podstaw rozwoju regionalnego, a w szczególności ogólnej charakterystyki jednostki terytorialnej, jaką jest region, w głównej mierze w odniesieniu do ekonomicznych aspektów jego funkcjonowania, miejsca oraz znaczenia kategorii *rozwoju regionalnego* w modelach rozwoju gospodarczego (czyli jak rozwój regionalny widzą ekonomiści w kontekście jego wpływu na gospodarkę kraju jako całości), cech charakterystycznych oraz uwarunkowań rozwoju regionalnego (czyli najważniejszych czynników mających na niego wpływ), oraz polityki rozwoju regionalnego (czyli implementowania różnorodnych działań mających na celu jego przyspieszenie oraz zmaksymalizowanie wartości osiągniętych efektów).

Rozdział drugi dotyczy natomiast inwestycji infrastrukturalnych oraz ich finansowania. W jego kolejnych częściach przedstawione zostały infrastruktura jako pojęcie oraz kategoria ekonomiczna, jej znaczenie, funkcje i cechy, istota oraz specyfika inwestycji infrastrukturalnych, a także sposoby finansowania inwestycji infrastrukturalnych oraz potencjalne ich zagrożenia.

Rozdział trzeci zawiera ogólną charakterystykę województwa świętokrzyskiego wraz z podziałem na mniejsze jednostki administracyjne – powiaty. W rozdziale tym dokonano też szczegółowej prezentacji całego regionu, również z podziałem na powiaty, z uwzględnieniem najważniejszych elementów wchodzących w skład szeroko rozumianej infrastruktury. Analizie poddano zatem stan infrastruktury ekonomicznej, społecznej, sytuacji demograficznej oraz sytuacji makroekonomicznej województwa świętokrzyskiego. Dodatkowo przedstawiono stan kapitału intelektualnego regionu, jak również poziom jakości życia jego mieszkańców.

Rozdział czwarty odnosi się do analizy przestrzennego zróżnicowania rozwoju regionu świętokrzyskiego. Dokładniej zaś do takich zagadnień jak ocena przestrzennego rozwoju regionów, czynniki różnicujące region świętokrzyski od innych regionów Polski oraz konsekwencje tych różnic w kontekście inwestycji infrastrukturalnych, jak również zróżnicowanie przestrzenne rozwoju infrastruktury ekonomicznej regionu świętokrzyskiego.

Piąty rozdział dotyczy z kolei planów oraz strategii rozwojowych regionu świętokrzyskiego, a w głównej mierze wizji, misji, celów strategicznych i operacyjnych rozwoju regionu świętokrzyskiego, pozycji oraz ważności planów rozwoju infrastruktury w strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego, programów inwestycyjnych regionu świętokrzyskiego oraz źródeł finansowania inwestycji infrastrukturalnych. Obejmuje on również ocenę wpływu inwestycji infrastrukturalnych na rozwój regionu świętokrzyskiego, która przeprowadzona została na podstawie zaobserwowanych zmian dynamiki oraz struktury wyposażenia regionu świętokrzyskiego w infrastrukturę ekonomiczną, a także oceny wpływu infrastruktury ekonomicznej na rozwój gospodarczy

regionu, jak również postulowanych kierunków inwestycji infrastrukturalnych w regionie świętokrzyskim.

Spis treści

Wstęp.....	9
Rozdział I.....	15
TEORETYCZNE PODSTAWY ROZWOJU REGIONALNEGO.....	15
1.1. Region jako przedmiot badań ekonomicznych.....	16
1.2. Rozwój regionalny w modelach rozwoju gospodarczego.....	22
1.2.1. Ogólne teorie rozwoju regionalnego w kontekście przestrzennym.....	26
1.2.2. Teorie rozwoju regionalnego – wybrane aspekty.....	27
1.3. Uwarunkowania rozwoju regionalnego.....	30
1.3.1. Potrzeby społeczności lokalnej.....	31
1.3.2. Zasoby i walory środowiska naturalnego.....	32
1.3.3. Zasoby pracy.....	33
1.3.4. Kapitał ludzki i społeczny.....	34
1.3.5. Demografia.....	34
1.3.6. Zainwestowanie infrastrukturalne.....	35
1.3.7. Potencjał gospodarczy.....	35
1.3.8. Rynek lokalny i zewnętrzny.....	36
1.3.9. Kapitał inwestycyjny i zasoby finansowe.....	36
1.3.10. Poziom nauki, techniki i kultury.....	37
1.3.11. Technologia i innowacje.....	37
1.3.12. Korzyści miejsca.....	38
1.3.13. Dostępność geograficzna.....	38
1.3.14. Współpraca międzynarodowa.....	38
1.4. Polityka rozwoju regionalnego.....	40
ROZDZIAŁ II.....	47
INWESTYCJE INFRASTRUKTURALNE I ICH FINANSOWANIE.....	47
2.1. Infrastruktura jako kategoria ekonomiczna.....	47
2.1.1. Pojęcie i istota infrastruktury.....	48
2.1.2. Cechy i funkcje infrastruktury.....	56
2.2. Istota i specyfika inwestycji infrastrukturalnych.....	62
2.3. Finansowanie inwestycji infrastrukturalnych.....	67
2.3.1. Finansowanie projektów infrastrukturalnych z wykorzystaniem partnerstwa publiczno- prywatnego.....	69
2.3.2. Ryzyko inwestycji infrastrukturalnych.....	73
ROZDZIAŁ III.....	79
REGION ŚWIĘTOKRZYSKI JAKO OBSZAR BADAWCZY.....	79
3.1. Podział administracyjny regionu świętokrzyskiego.....	79

3.1.1. Powiat buski.....	85
3.1.2. Powiat jędrzejowski.....	85
3.1.3. Powiat kazimierski.....	86
3.1.4. Powiat kielecki.....	86
3.1.5. Miasto Kielce.....	86
3.1.6. Powiat konecki.....	87
3.1.7. Powiat opatowski.....	87
3.1.8. Powiat ostrowiecki.....	87
3.1.9. Powiat pińczowski.....	88
3.1.10. Powiat sandomierski.....	88
3.1.11. Powiat skarżyski.....	89
3.1.12. Powiat starachowicki.....	89
3.1.13. Powiat staszowski.....	89
3.1.14. Powiat włoszczowski.....	90
3.2. Infrastruktura ekonomiczna region świętokrzyskiego.....	90
3.3. Infrastruktura społeczna.....	108
3.4. Sytuacja demograficzna.....	113
3.5. Sytuacja makroekonomiczna województwa świętokrzyskiego.....	118
3.6. Kapitał intelektualny.....	137
3.7. Jakość życia.....	140
ROZDZIAŁ IV.....	147
ZRÓŻNICOWANIE PRZESTRZENNE ROZWOJU REGIONU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO....	147
4.1. Metodyka oceny przestrzennego rozwoju region świętokrzyskiego.....	147
4.1.1. Zmienne diagnostyczne zróżnicowania rozwoju przestrzennego województwa świętokrzyskiego.....	151
4.1.2. Poziom infrastruktury powiatów województwa świętokrzyskiego.....	156
ROZDZIAŁ V.....	175
OCENA WPLYWU INWESTYCJI INFRASTRUKTURALNYCH NA GOSPODARKE REGIONU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO W ŚWIETLE STRATEGII ROZWOJU NA LATA 2014- 2020.....	175

5.1. Strategiczne kierunki rozwoju województwa świętokrzyskiego.....	176
5.2. Rozwój infrastruktury w strategii województwa świętokrzyskiego.....	178
5.3. Programy inwestycyjne region świętokrzyskiego współfinansowane z funduszy Unii Europejskiej.....	180
5.3.1. Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego.....	180
5.3.2. Program Operacyjny Polska Wschodnia.....	184
5.3.3. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.....	185
5.3.4. Program Operacyjny Inteligentny Rozwój.....	188
5.3.5. Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój.....	188
5.3.6. Program Operacyjny Polska Cyfrowa.....	190
5.4. Źródła finansowania inwestycji infrastrukturalnych.....	191
5.5. Ocena wpływu inwestycji infrastrukturalnych na rozwój regionu świętokrzyskiego....	195
ZAKOŃCZENIE I WNIOSKI Z BADAŃ.....	205
SPIS RYSUNKÓW, TABEL I WYKRESÓW.....	211
BIBLIOGRAFIA.....	219
ANEKS.....	229

Wyniki badań

Rezultaty badań empirycznych przeprowadzonych na potrzeby napisania niniejszej rozprawy doktorskiej pozwoliły osiągnąć postawiony przed nią cel główny, jak również cele szczegółowe. Umożliwiły również zweryfikowanie zawartych w niej hipotez, co w konsekwencji dało możliwość potwierdzenia zawartej w rozprawie tezy głównej.

Dwa pierwsze cele szczegółowe rozprawy, które zakładały analizę wpływu inwestycji infrastrukturalnych na rozwój regionalny oraz ocenę wyposażenia regionu świętokrzyskiego w infrastrukturę osiągnięto dzięki wykorzystaniu bogatej literatury przedmiotu odnoszącej się do tych dwóch zagadnień. Pozwoliło to szeroko opisać kategorie rozwoju regionalnego (rozdział 1) oraz infrastruktury (rozdział 2), a także zaprezentować najważniejsze cechy regionu świętokrzyskiego (rozdział 3), również w kontekście przeprowadzonych badań (rozdział 4).

Trzeci cel szczegółowy, czyli identyfikacja inwestycji infrastrukturalnych sprzyjających wzrostowi regionu świętokrzyskiego, wymagał od autorki pracy subiektywnego wyboru kategorii ekonomicznych, gospodarczych, społecznych oraz demograficznych, które odnosiłyby się do szeroko rozumianego rozwoju w kontekście regionalnym. Cel ten osiągnięto posiłkując się informacjami zawartymi w Banku Danych Lokalnych, skąd pochodziły zarówno wybrane kategorie, jak i dane niezbędne do przeprowadzenia badań.

Z kolei czwarty cel szczegółowy, który zakładał ocenę zależności pomiędzy inwestycjami infrastrukturalnymi a rozwojem regionu świętokrzyskiego (rozdział 5) osiągnięto dzięki wykorzystaniu dwóch metod badawczych. Po pierwsze obliczając mierniki taksonomiczne Hellwiga (rozdział 4), po drugie zaś odnosząc się do współczynników dynamiki zmian wybranych czynników infrastruktury (rozdział 3).

Dwie powyższe metody badawcze pozwoliły również zweryfikować pierwszą postawioną w powyższej rozprawie doktorskiej hipotezę, która zakładała, że region świętokrzyski charakteryzuje się znacznym poziomem lokalnego zróżnicowania przestrzennego wyposażenia w infrastrukturę ekonomiczną.

Analiza wyników badań przeprowadzonych z wykorzystaniem metody Hellwiga wskazuje na słuszność powyższej hipotezy. Współczynnik zmienności obliczony dla wybranych kategorii wynosił bowiem 50%, co każe przyjąć założenie o znacznym zróżnicowaniu regionów województwa świętokrzyskiego pod względem wyposażenia w infrastrukturę.

Z kolei obliczone wskaźniki dynamiki zmian również wskazują, że subregiony województwa świętokrzyskiego znacznie różnią się między sobą pod tym względem. Co więcej, można także zauważyć, że każdy z nich inwestuje w inne elementy infrastruktury i co ważne – przeważnie w te, które rzeczywiście wymagają poprawy.

Należy zatem uznać, że **region świętokrzyski charakteryzuje się znacznym poziomem lokalnego zróżnicowania przestrzennego wyposażenia w infrastrukturę ekonomiczną.**

Powyższe rezultaty badań wskazują również na zasadność przyjęcia drugiej hipotezy badawczej, według której niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę regionu świętokrzyskiego jest barierą jego rozwoju. Obliczenia mierników taksonomicznych

Hellwiga wskazują bowiem, że województwo świętokrzyskie, jak i jego subregiony (powiaty) w znacznym stopniu odbiegają swoim poziomem wyposażenia w infrastrukturę od standardów ogólnokrajowych.

Co więcej, jak już wspomniano, obliczenia dynamiki zmian wskazują w większości na stałą poprawę stanu elementów infrastruktury, zwłaszcza od roku 2004. W przypadku subregionów województwa świętokrzyskiego ulepszenia te dotyczą głównie tych zagadnień, które dotychczas były w mniejszym stopniu rozwinięte, co pozwala wnioskować, że ich ograniczenia były dostrzegane i do momentu rozpoczęcia ich modernizacji lub budowy stanowiły przeszkodę w procesie rozwojowym danego regionu.

Stąd też można przyjąć, że **niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę regionu świętokrzyskiego jest barierą jego rozwoju.**

Trzecia hipoteza natomiast zakładała, że realizowane programy i strategie rozwoju regionu świętokrzyskiego przyczyniły się do znaczącej poprawy wyposażenia tego regionu w infrastrukturę, jednak nadal istnieją dysproporcje w rozwoju infrastruktury na poziomie lokalnym. Tę hipotezę również należy przyjąć za w całości potwierdzoną, a jej zasadność zweryfikowano za sprawą obliczeń wskaźników dynamiki zmian wybranych elementów infrastruktury województwa świętokrzyskiego w latach 2004 - 2016.

Wyniki przeprowadzonych obliczeń jednoznacznie wskazują bowiem, że na przestrzeni około 12 lat uwzględnionych w badaniach, poziom infrastruktury zarówno całego województwa świętokrzyskiego, jak i jego subregionów w postaci powiatów, znacznie wzrósł pod niemal każdym względem. Poprawiła się infrastruktura drogowa, ekonomiczna oraz społeczna. Wzrósł również poziom jakości życia mieszkańców województwa, choć należy zaznaczyć, że sytuacja demograficzna uległa pogorszeniu. Wpływ na to ma zapewne fakt otwarcia granic europejskich dla Polaków od czasu przystąpienia do Unii Europejskiej, przez co mieszkańcy naszego kraju dużo chętniej zaczęli przemieszczać się do innych krajów wspólnoty w poszukiwaniu przede wszystkim wyższych zarobków.

Z kolei druga część ostatniej hipotezy również została potwierdzona, a to za sprawą analizy wyników obliczeń mierników taksonomicznych Hellwiga. Wynika z nich bowiem jasno, że region świętokrzyski jest znacznie zróżnicowany wewnątrz pod względem niemal wszystkich wybranych do badań elementów wyposażenia infrastrukturalnego. Województwo jedynie pod względem infrastruktury społecznej wykazuje cechy homogeniczne.

Można zatem przyjąć, że **realizowane programy i strategie rozwoju regionu świętokrzyskiego przyczyniły się do znaczącej poprawy wyposażenia tego regionu w infrastrukturę. Nadal istnieją jednak dysproporcje w rozwoju infrastruktury na poziomie lokalnym.**

Weryfikacja postawionych w powyższej rozprawie doktorskiej hipotez pozwoliła jednoznacznie potwierdzić zasadność zawartej w niej głównej tezy, według której: **Inwestycje infrastrukturalne są istotnym czynnikiem rozwoju regionalnego. Kluczowe znaczenie ma opracowanie i wdrożenie programu inwestycyjnego spójnego z rzeczywistymi potrzebami regionu.**

Uwzględniając znaczenie infrastruktury jako determinanty rozwoju regionalnego, władze województwa świętokrzyskiego powinny w szerszym zakresie prowadzić działania mające na celu jej rozbudowę oraz modernizację. Szczególnie powinno to dotyczyć subregionów, które największym stopniu odstają od pozostałych terytoriów wchodzących w skład województwa. Jest to o tyle ważne, że ograniczanie, lub nawet zupełny brak tego rodzaju inwestycji, prowadzi do pogłębiania się różnic między regionami, a w konsekwencji wykluczania znacznych grup społecznych.

Takie działania wydają się słuszne, szczególnie w świetle wyników badań przeprowadzonych na potrzeby przygotowania niniejszej pracy. Wskazują one bowiem, że inwestycje w dziedzinie słabiej rozwinięte na terenach powiatów województwa świętokrzyskiego już przynoszą wymierne efekty. Pozwala to zatem wierzyć, że jeszcze większy wysiłek włożony w równomierny rozwój subregionów umożliwi uzyskanie przez nie wyższego poziomu wyposażenia w infrastrukturę.

Niewątpliwie w celu osiągnięcia tego celu niezbędne jest wykorzystywanie w maksymalny sposób dotacji europejskich. W perspektywie finansowej 2014 – 2020 uwzględnionych zostało wiele projektów, z których województwo świętokrzyskie wraz z subregionami mogłyby korzystać finansowo, aby wesprzeć własne działania zmierzające ku poprawie stanu szeroko rozumianej infrastruktury.

Należy również podkreślić zasadność prowadzenia dalszych badań związanych bezpośrednio lub pośrednio z infrastrukturą, jej stanem oraz potencjałem rozbudowy i modernizacji. Wydaje się bowiem, że mimo obszernej już literatury przedmiotu, ciągle istnieje potrzeba monitorowania i badania tego elementu gospodarki. Jest to ważne z wielu powodów. Jednym z nich jest niewątpliwie konieczność oceniania jej stanu w kontekście identyfikacji potencjalnych ograniczeń dla jej rozwoju, a także zapewniania jej dopasowania do stale zmieniających się wymogów i potrzeb społeczności lokalnych.

Z kolei z perspektywy Polski ważnym wydaje się stałe prowadzenie badań z zakresu powiązań pomiędzy infrastrukturą, jej modernizacją a wzrostem gospodarczym oraz szeroko rozumianym rozwojem społeczno-gospodarczym. Ma to szczególne znaczenie, gdy zwróci się uwagę na fakt, że nasz kraj wciąż jest stosunkowo krótko członkiem zorganizowanej wspólnoty europejskiej. Przez to w dalszym ciągu musi podlegać zmianom, by móc doścignąć kraje bardziej zaawansowane gospodarczo.

Bibliografia (wybrane pozycje)

Literatura przedmiotu:

1. Bandarzewski K., Chmielnicka P., Kisiel W., *Prawo samorządu terytorialnego w Polsce*, LexisNexis, Warszawa 2006.
2. Barteczek A., *Integracyjna funkcja infrastruktury gospodarczej w świetle badań nad Górnośląskim Okręgiem Przemysłowym*, „Studia KPZK PAN” t. LIX, PWN, Warszawa 1977.
3. Begg D., Fischer S., Dornbusch R., *Ekonomia*, t. 2, PWE, Warszawa 1992.
4. Borkowski P., *Ryzyko w działalności przedsiębiorstw*, WUG, Gdańsk 2008.
5. Brol R. (red.), *Ekonomika i zarządzanie miastem*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2004.
6. Brol R., *Rozwój regionalny – zakres pojęciowy* [w:] D. Strahl (red.), *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2016
7. Brzozowska K., *Finansowanie inwestycji infrastrukturalnych przez kapitał prywatny na zasadzie project finance*, CeDeWu.pl, Warszawa 2010.
8. Brzozowska K., *Partnerstwo publiczno-prywatne w Europie. Cele, uwarunkowania, efekty*, CeDeWu, Warszawa 2010.
9. Buga J., Kiedrowicz E., Małecka G., Olbrych B., *Statystyka opisowa w przykładach*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2000
10. Cybulski B., *Nieprawidłowości w zakresie gospodarki budżetowej jednostek samorządu terytorialnego stwierdzone przez regionalne izby obrachunkowe* [w:] W. Niemiec (red.), *Gospodarka budżetowa jednostek samorządu terytorialnego*, Oficyna Wydawnicza UNIMEX, Wrocław 2006.
11. Czerny M., *Zróżnicowanie krajów Unii Europejskiej pod względem poziomu rozwoju społeczno gospodarczego*, [w:] J. Makowski (red.) *Geografia Unii Europejskiej*, PWN, Warszawa 2008.
12. Derlukiewicz N., Korenik S., Miszczak K. (red.), *Gospodarka i polityka regionalna. Nowe tendencje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2015.
13. Dyr T., Kozubek P. R., *Ocena transportowych inwestycji infrastrukturalnych współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej*, Instytut Naukowo-Wydawniczy „SPATIUM”, Radom 2013.

14. Frey R. L., *Infrastruktur, Grundlagen der Planung öffentlicher Investitionen*, J. C. Mohr Verlag Tübingen, Zurich 1970.
15. Gawlikowska-Hueckel K., *Polska mapa atrakcyjności inwestycyjnej – ujęcie regionalne* [w:] *Polityka regionalna – doświadczenia i stan badań*, Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Radzie Ministrów, Raport nr 20, Warszawa 1996.
16. Gawron H., *Ocena efektywności inwestycji*, AE, Poznań 1997.
17. Hall P. (red.), *Von Thünen's Isolated State*, Pergamon, London 1966.
18. Hausner J. (red.), *Administracja publiczna*, PWN, Warszawa 2003.
19. *Infrastructure Financing Instruments and Incentives*, OECD 2015.
20. Jochimsen R., *Theorie der Infrastruktur. Grundlagen der Marktwirtschaftlichen Entwicklung*, J. C. B. Mohr (P. Siebeck), Tübingen 1966.
21. Kaczmarczyk E. (red.), *Ziemia Świętokrzyska: Informator Samorządowy*, Agencja Ars, Kielce 2000.
22. Karst Z., *Techniczno-ekonomiczna infrastruktura gospodarki narodowej*, PWN, Warszawa-Wrocław 1986.
23. Kemerschen D. R., McKenzie R. B., Nardinelli C., *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ „Solidarność”, Gdańsk 1991.
24. Kes Z., *Ocena efektywności inwestycji rzeczowych* [w:] E. Nowak (red.), *Ocena efektywności przedsięwzięć gospodarczych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1998.
25. Klasik A., *Polityka rozwoju regionalnego Polski w perspektywie integracji europejskiej i XXI wieku* [w:] *Polityka regionalna – doświadczenia i stan badań*, Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Radzie Ministrów, Raport nr 20, Warszawa 1996.
26. Klasik A., Kuźnik F., *Planowanie strategiczne rozwoju lokalnego i regionalnego* [w:] S. Dolata (red.), *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego. Doświadczenia i perspektywy*, t. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1998.
27. Klein M., Neil R., *Back to the Future. The Potential in Infrastructure Privatization*, World Bank FPD 1994, Note 30.
28. Korbus B. (red.), *Partnerstwo publiczno-prywatne. Poradnik*, Urząd Zamówień Publicznych, Departament Informacji, Edukacji i Analiz Systemowych, Warszawa 2010.
29. Kosiedowski W. (red.), *Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym. Problemy teorii i praktyki*, TNOiK, Toruń 2001.

30. Kudłacz T., *Rodzaje i cechy infrastruktury oraz jej funkcje w rozwoju regionalnym i lokalnym – zarys problemu* [w:] T. Kudłacz, A. Hołuj (red.), *Infrastruktura w rozwoju regionalnym i lokalnym. Wybrane problemy*, CeDeWu.pl, Warszawa 2015.
31. Markowski T., *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego* [w:] Z. Strzelecki, *Gospodarka regionalna i lokalna*, PWN, Warszawa 2008.
32. Musgrave R. A., Musgrave P. B., *Public Finance in Theory and Practice*, McGraw Hill, New York 1984.
33. Naumiuk J., *Robotnicze Kielce (1918-1939)*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1972.
34. Osiński J., *Administracja publiczna a gospodarka regionalna i lokalna* [w:] Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, PWN, Warszawa 2008.
35. Pająk K., *Samorząd terytorialny i jego wewnętrzna transformacja*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
36. *Polityka regionalna w Polsce*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.
37. *Public Private Partnerships In Pursuit of Risk Sharing and Value for Money*, OECD 2008.
38. Pylak K. (red.), *Podręcznik zarządzania projektem infrastrukturalnym w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2010.
39. Ratajczak M., *Infrastruktura w gospodarce rynkowej*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 1999.
40. Rogowski W., *Rachunek efektywności inwestycji*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2008.
41. Runge A., Runge J., *Słownik pojęć z geografii społeczno-ekonomicznej*, Videograf Edukacja, Chorzów 2008.
42. Sobiech K., *Partnerstwo publiczno-prywatne w infrastrukturze drogowej w Polsce*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2008.
43. Stawasz D., *Infrastruktura I jej wpływ na rozwój miasta* [w:] D. Stawasz (red.), *Infrastruktura techniczna a rozwój miasta*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005.
44. Strahl D. (red.), *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2016.

45. *Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do Roku 2020*, Zarząd Województwa Świętokrzyskiego, Kielce, czerwiec 2013.
46. Szewczuk A., *Rozwój lokalny i regionalny – główne determinanty*, [w:] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Ziolo, *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2011.
47. Vranitzky F., *Partnership of Private and Public Sectors in Central European Economics* [w:] *The Provision of Infrastructure. The Role of the Private Sector*, EIB, Luxembourg 1995.
48. Walker C., Smith A. J., *Privatized Infrastructure. The Build Operate Transfer Approach*, Thomas Telford Publ., London 1995.
49. Wankiewicz B., *Zasoby finansowe a rozwój samorządności lokalnej. Obszary rozwoju – rozwiązania modelowe*, CeDeWu, Warszawa 2009.
50. Włazłak K., *Rozwój regionalny jako zadanie administracji publicznej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
51. Yescombe E. R., *Partnerstwo publiczno-prywatne*, Wolters Kulwer, Kraków 2008.
52. Zeliaś A. (red.), *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Kraków 2000.
53. Żelazny W., *Modele integracji europejskiej: nawigacja między Europą państw, a Europą regionów* [w:] P. Buczkowski, K. Bondyra, P. Śliwa (red.), *Jaka Europa? Regionalizacja a integracja*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1998.

Artykuły naukowe:

54. Babczuk A., Ładysz J., *Zadania własne samorządu gminnego a wykorzystanie funduszy europejskich* [w:] „Finanse Komunalne” nr 1-2, 2011.
55. Capello R., *Regional growth and local development theories: conceptual evolution over fifty years of regional science* [w:] “Géographie, économie, société” nr 1, 2009.
56. Dziembowski Z., *Infrastruktura jako kategoria ekonomiczna* [w:] „Ekonomista” nr 4-5, 1985.

57. Holton G. A., *Defining Risk* [w:] "Financial Analysts Journal" nr 6(60), 204.
58. Henner H. F., *Infrastructure et Developpement* [w:] "Mondes en Developpement" nr 109, 2000.
59. Hławacz-Pajdowska E., *Realizacja zadań w dziedzinie ochrony środowiska przez samorzędy terytorialne* [w:] „Samorząd Terytorialny” nr 4, 2004.
60. Jóskowiak K., *Współpraca trans graniczna i międzyregionalna Polski u progu członkostwa w Unii Europejskiej* [w:] „Samorząd Terytorialny” nr 5, 2003.
61. Kijowski D. R., *Partycypacja obywatelska w samorządowych procesach decyzyjnych – zagadnienia ogólne* [w:] „Samorząd Terytorialny” nr 1-2, 2010.
62. Kościuk D. J., *Udział organizacji społecznych w samorządowych decyzjach infrastrukturalnych* [w:] „Samorząd Terytorialny” nr 1-2, 2010.
63. Mandziuk R., Nawra P., Ossowska J., *Inwestycje rzeczowe przedsiębiorstw*, [w:] „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 1, 2016.
64. McCall T., *What do we mean by Regional Development?*, Institute for Regional Development, Cradle Coast campus, University of Tasmania, Hobart 2010.
65. Mirosławska A., *Czynniki aktywizujące i hamujące rozwój współpracy transgranicznej* [w:] „Samorząd Terytorialny” nr 3, 2004.
66. Miruć A., *Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza* [w:] „Samorząd Terytorialny” nr 1-2, 2010.
67. Rossert B., *Contributing to regional development through project selection* [w:] EBI Papers, vol. 5, no. 1.
68. Sorensen T., *Regional Development: Some Issues for Policy Makers*, Research Paper No. 26, 1999-2000, Department of the Parliamentary Library 2010, Australia 2010.
69. Suławko-Karetko A., *Udział społeczeństwa w kształtowaniu przestrzeni publicznej w kontekście reklamy zewnętrznej* [w:] „Samorząd Terytorialny” nr 1-2, 2010.

Wykaz aktów prawnych:

70. *Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku*, Dz.U. z 2012, Nr 0, poz. 647.
71. *Ustawa o partnerstwie publiczno-prywatnym z 19 grudnia 2008 roku*, Dz.U z 2009, Nr 19, poz. 100.

Netografia:

72. <https://aer.eu/aer-largest-independent-network-regions-wider-europe/>.
73. <http://rcb.gov.pl/infrastruktura-krytyczna/>.
74. <http://www.polskawliczbach.pl/>.
75. <https://sites.google.com/site/wojewodztwawpolsce/wojewodztwo-swietokrzyskie>.
76. https://www.osp.org.pl/hosting/katalog.php?id_w=14.
77. <http://www.epodreczniki.pl/begin/aktualnosci/swietokrzyskie-wita/>.
78. <https://pl.wikipedia.org>.
79. http://geosilesia.us.edu.pl/239,geosilesia__polozenie_geograficzne.html.
80. <http://crf.edu.pl/news/szkolenie-specjalne-strefy-ekonomiczne/>.
81. <http://encyklopedia.interia.pl/geografia-nauki-pokrewne/krainy-geograficzne/news-polska-podzial-terytorialny,nId,2025206>.
82. https://www.ppp.gov.pl/baza/Strony/baza_projektow_ppp.aspx.
83. <http://bip.stat.gov.pl/dzialalnosc-statystyki-publicznej/jakosc-w-statystyce/definicja-jakosci-w-statystyce-publicznej/>.
84. <http://www.2014-2020.rpo-swietokrzyskie.pl/>.
85. <http://www.prow2014-2020.sbrr.pl/o-programie/informacje-ogolne>.
86. <https://www.polskawschodnia.gov.pl/>.
87. <https://www.power.gov.pl/>.
88. <https://www.polskacyfrowa.gov.pl/>.
89. <http://www.prow2014-2020.sbrr.pl/po-rybactwo-i-morze>.
90. <https://www.popt.gov.pl/>.
91. <https://www.poir.gov.pl/>.
92. <http://www.pois.gov.pl/>.
93. <http://www.mapadotacji.gov.pl>.